

דף יב

- ט. א. מי שאינו יודע הלכות שחיטה, האם צריך ומועיל לראות שחיטתו מתחילה ועוד סוף?
ב. מצא תרנגולת שחוטה או שאבדו לו גדייו ותרנגוליו והלך ומצאם שחויים, או שאמר לשלוחו צא שחוט והלך ומצא שחוט – האם מותר הבשר באכילה, או שמא יש לחוש שנשחטו שלא על ידי בקי?
ג. האומר לשלוחו צא ותרומ, והלך ומצא תרומ – מה הדין?
ד. מה דינה של שחיטת חרש שוטה וקטן?
ה. האם צריך כוונה לשחיטה אם לאו?

א. מי שאינו יודע הלכות שחיטה – אסור לאכול משחיטתו. ואפילו שחט לפנינו סימן אחד כהוגן, חוששים שמא שהה או דרס בשני וכד'. ואם ראהו מתחילה ועד סוף – מותר (כן פירשו דברי רב נחמן אמר רב). כתבו ראשונים, גם אם אחר השחיטה שאלגוהו ואמר לנו שלא שהה ולא דרס – אסור לאכול משחיטתו שמא אינו זכור כעת כיון שבשעת השחיטה לא ידע ההלכות. ויש מי שהכשיר באופן זה (כן הביא הרמב"ן מאחד מחכמי צרפת, וכן רצה לדייק מלשון רש"י. ואולם הוא עצמו נקט לאסור, וכתב שכל רבותיו שוים בדבר).

ב. הרי שמצא תרנגולת שחוטה בשוק, או שאמר לשלוחו צא ושחוט והלך (השליח. תוס'. וע' תו"ח) ומצא שחוט – חזקתו שחוט, שכן רוב מצויים אצל שחיטה מומחים. כן הוכיחו בגמרא מהברייתא, וכן אמר רב נחמן [ודלא כרבינא לעיל ג:].

וכן מי שאבדו לו גדייו ותרנגוליו ומצאם שחויים בבית – מותרים. אבל מצאם באשפה שבבית (או בשוק בלא אשפה. בה"ג ותוס' וש"ר עפ"י ב"מ כד) – רבי יהודה אוסר ורבי חנינא בן ריה"ג מתיר. מצאן באשפה שבשוק לדברי הכל אסור. כן פירש רב נחמן בר יצחק.

א. התוס' נקטו (עפ"י התוספתא. וכן נקט רש"ל) שהוא הדין למי שנגנבו לו גדייו ומצאם שחויים – מותר, שהחשוד על הגניבה אינו חשוד על הנבלה. ויש חולקים וסוברים שהחשוד לגנוב חשוד לשחוט שלא בידיעת ההלכות (עפ"י ספר יראים תנו. ומובאת דעה זו באור זרוע הל' שחיטה ססז) [ואף שאינו חשוד על איסור אחר, זהו כלפי מעשה אחר אבל באותו מעשה חשוד, כגון כאן שבמעשה השחיטה עצמה עובר גם על איסור גניבה, חוששים שעבר איסור נוסף במעשה זה ושחט שלא כדין. עפ"י בית הלוי ח"ב א. והגרנ"ט (קמג) באר בדעת הרמב"ם שהואיל ופסק כאביי (בסנהדרין כז) שהאוכל נבלות להכעיס פסול לעדות, כמו"כ שחיטתו פסולה].

ב. הרמב"ם (שחיטה ד, ח) פסק כרבי יהודה לאסור. ושאר הראשונים פוסקים כרבי חנינא בנו של ריה"ג (עפ"י תוס', רא"ש יו; תורת הבית א; ר"ן. וכן נקטו ב"י רש"ל). ואין להתיר אלא במקום שרובם ישראל, או אף ברוב נכרים אך כשרוב הטבחים ישראל [בדבר הנשחט בבית המטבחים] (עפ"י ב"מ כד וברא"ש; יש"ש כג. ע"ש כמה פרטים).
ע"ע לעיל ג ט.

ג. האומר לשלוחו צא ותרומ והלך (בעל הבית. רש"י) ומצא תרומ – אמר רב נחמן: אין חזקתו תרומ, שאין ודאי שהשליח עושה שליחותו, ושמא אדם אחר שמע ותרם מדעתו, והתורם שלא מדעת בעליו אין תרומתו תרומה.

אם לפי אומד הדעת ידוע שאין לו הפרש אם יתרום עבורו אדם זה או אחר, נראה מדברי כמה ראשונים (ערמב"ן בגשין סו ועוד) שמועילה תרומתו מאחר וגילה זה דעתו שגוה לו וזכין לאדם שלא בפניו (ע' תרומת הדשן קפת. וכן נראה שנקטו הפוסקים להלכה – ע' רמ"א יו"ד שכה; חו"א יו"ד קצט; מנחת שלמה ח"ג קלג).

ד-ה. שחיטת חרש שוטה וקטן פסולה אפילו בדיעבד. ואם אחרים רואים אותם (שלא פסלו את השחיטה) – שחיטתם כשרה, בחולין. כן שנינו במשנה, והעמידה רבא כרבי נתן שאין צריך כוונה לשחיטה, שלכן הזורק סכין לנועצה בכותל (או הפיל סכין. להלן לא) והלכה ושחטה כדרכה – שחיטתו כשרה. וחכמים פוסלים (עד שיתכוין לחיתוך סימנים. ראשונים עפ"י גמרא להלן לא). הלכה כרבי נתן (ר' אושעיא ועירא דמן חבריא).

לחכמים המצריכים כוונה, יש אומרים שאם גדול עומד על גבי חש"ו ומלמדם להתכוין בשחיטה – שחיטתם כשרה, ולא אמרו פסולה אלא כשאחרים רק משגיחים שלא קלקלו אבל אינם מלמדים אותם לכוון (תוס' ועוד). או אפילו אינו מלמדם אלא שעומד על גביהם – כשרה הואיל ואימת הגדול עליהם (עפ"י רמב"ן לא. רבנו יונה – ע' בשו"ת הרשב"א ח"א כו תקצג). ויש אומרים שבכל אופן פסול, שאין מחשבתם ניכרת מתוך המעשה [שלא כבכתיבת גט] ואינם מתכוונים אלא לחיתוך בשר בעלמא (עפ"י תוס' יבמות קד: ושו"ת הרשב"א שם. וע' במאירי טעם אחר). ויש מחלקים בין קטן וחרש ובין שוטה, שבזה אין מועיל אפילו גדול עומד על גביו (ע' בשו"ת הרשב"א – בדעת התוס').

לכתחילה אין ליתן לחרש שוטה וקטן לשחוט גם אם אחרים רואים שחיטתם. הטעם הוא משום חשש 'בל תשחית', או מחשש שמא ימסרו להם לשחוט ללא השגחה (ע' בראשונים לעיל ב). לפרוש רבנו תם (ב.) אין מוסרים להם לשחוט לכתחילה אפילו כדי להשליך לכלבים, שמא יטעו ויכשירו שחיטתם.

דפים יב – יג

כ. חרש שוטה וקטן, האם יש להם מחשבה ומעשה, ומחשבה הניכרת מתוך מעשה?

קטנים, יש להם מעשה ואין להם מחשבה (משנה כלים יז, טו). ואם מחשבתם ניכרת מתוך מעשיהם – מדרבנן יש להם מחשבה כזו (רי"ח), אבל מדאורייתא נסתפק רבי יוחנן. ולפי רב נחמן בר יצחק פשט רבי יוחנן שמדאורייתא אין להם מחשבה כזו.

לפרש"י 'מעשה' היינו מעשה עם דיבור המפרש כוונתם. ו'מחשבה' היינו דיבור ללא מעשה. ו'מחשבה הניכרת מתוך המעשה' היינו מעשה ללא דיבור. והתוס' חולקים וסוברים שאין הדיבור מעלה או מוריד כלום. ו'מעשה' היינו זה המורה בהחלט על כוונת עושהו. 'מחשבה' היינו כשאין המעשה מורה כלום. ו'מחשבה הניכרת מתוך מעשה' היינו מעשה המוכיח קצת.

לפיכך, תינוקות שחקקו אלון ורמון ואגוז למוד בהם עפר או שהתקינום לכף מאזנים – טמאים. אבל מצאו קליפת אגוז וחשבו עליה למוד או אפילו מדדו בה אך לא עשו בה מעשה לשם כלי – אינה מקבלת טומאה (רש"י).

לפרש"י מדובר שאומרים בפירוש שעושים לשם כלי. ולפירוש התוס' אפילו אין אומרים כלום. העלו פירות לגג כדי שירד עליהם הטל – אינם ב'כי יתן' להיות מוכשרים לקבל טומאה. לפרש"י מדובר שהעלום מפני הכנימה ורק אח"כ נתכוונו לטל שירד עליהם [ואף אמרו בפיהם. משל"מ טו"א יד, ב], הלכך הרי זו 'מחשבה' גרידא ואין להם. ומשמע שאם כשהעלו אמרו שמפני הטל מעלים – מוכשרים לקבל טומאה (וכ"מ בתוספתא מכשירין. וצ"ע כיצד יפרשו התוס'. חו"א). והתוס' חולקים וסוברים שאפילו אמרו בפירוש אין מועיל, שאין מחשבתם ניכרת מתוך המעשה כלל, כי אפשר שמעלה מפני הכנימה (וכ"מ בר"ש וברא"ש טהרות ת, א). ואולם שמא אם העלה בשעת הטל מועילה מחשבתו.

היפך הקטן בפירות כדי שהטל יבוא עליהם מצד אחר – הרי זה ב'כי יתן' [מדרבנן לחומרא], שהרי מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו.

יש מי שמצדד [עפ"י לשון הרמב"ם] שדוקא בקטן מועיל, ולא בחרש ובשוטה (ע' ראש יוסף). ויש חולקים (ע' גרסת המאירי; מקום שמואל כה).

קטן ששחט קדשים לשמן – פסולים, שאין לו מחשבה (ואין ניכר מתוך מעשיו שעושה לשמה). היתה בהמת עולה בדרום והביאה לצפון ושחטה – נסתפק רבי יוחנן בדבר. ולפי רנב"י פשט שמדאורייתא אין מועיל אעפ"י שמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שלשחיטת עולה נתכוין [אבל אין מחשבתו ניכרת בהחלט, כי שמא שיגה מקומה מפני סיבה אחרת].

א. לפרש"י, אם אמר בפירוש שמביאה לצפון כדי לשחטה לשם עולה, הרי זה 'מעשה' וכשר. והתוס' חולקים וסוברים שאין מועיל דיבור כל שהמעשה עצמו אינו מוכח בהחלט, כנ"ל (וכ"כ הלח"מ בדעת הרמב"ם הל' פסוה"מ א, ו. וצ"ע אחיעזר ח"ג פא, יג). ויש מי שכתב עפ"י משמעות הלשון שלמסקנא אפילו כאשר מוכח בודאות מתוך מעשיו, אין הולכים אחר מחשבתו מדאורייתא (עפ"י חדושים ובאורים).

ב. פסק הרמב"ם (פסוה"מ א, ו) שקטן הביאה מדרום לצפון ושחטה – פסולה, שאפילו מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו אינה מחשבה אלא להחמיר ולא להקל [ומשמע שפוסק כרנב"י שריו"ח פשט מדרבנן ולא מדאורייתא, שאם הדבר בספק היה לו לפסוק בדיעבד הורצה]].

ג. עוד נפקותות שונות בענין מחשבה ומעשה בקטן – ע' רש"י ביצה לד: ד"ה תינוקות (– לענין קביעת שבת למעשר); כס"מ פסוה"מ א, ו, לח"מ ומשל"מ (– מחשבת פיגול בקטן); מגן אברהם מב סק"ד (– הזמנת קטן לסודר של תפלין); שו"ת אבני נזר אה"ע רסו, ג (– חתימת קטן) קנא, ז (– נתינת גט ע"י חרש, לאשה או לשליח); או"ח רנט רס (– מעשה עבירה בקטן) תקלט (– מעשה מצוה בקטן); זכר יצחק טז (– יחוד אשה לקטן); אחיעזר (– חילוק בין 'רצון' ל'לשמה').

דין 'מתעסק' בקדשים – נתבאר בזבחים מז.

דף יג

כא. א. מה דינה של שחיטת עובד כוכבים ושחיטת מין?

ב. מה דינה של שחיטה בלילה ושחיטת סומא?